

HITEMNEK MI KÖZE A HITÜKHÖZ?

1. Szent István, Pázmány, Prohászka hite

Szent István, Pázmány Péter, Prohászka Ottokár - egy szentté avatott király, egy esztergomi bíboros érsek, egy székesfehérvári püspök; haláluk éve: 1038, 1637, 1927. Közel ezer, négyszáz, ill. száz év választ el tőlük. Van tehát történelmi távlat életük megmérésére. Mi fogja egybe őket? A hit. Mi ez a hit egyáltalán, s mi ez az ő életükhöz kötve? Életüket meghatározó elkötelezettség, ami Koppányból, Magyar István prédikátorból, Ady Endréből akkora ellentmondást váltott ki, amekkora csak tellett tőlük. Elkötelezettség s abból kinövő magatartás, ami olyan arcképcsarnokot formál belőlük nemzetünk kárpátmedencei történetében, hogy nincs negyedik, akivel hajlamos volnék triptichonjukat kibővíteni. Hitték Koppány, Magyar István, Ady Endre ellenében, hogy keresztény katolikus hitük tartja meg nemzetünket.

Tíz egyházmegye, Az Isteni Igazságra Vezérlő Kalauz s a 25 kötetes Összes Művek - maradandó emlékeik. Mire jutott a szent? Él nemzet e hazán, s ha Koppány győz, alighanem történelmi emlék volnánk csupán, mint a hunok, kunok, úzok, besenyők. S mire Pázmány? A 15 millió magyarnak ma bő kétharmadát katolikusnak keresztelik, ha egyáltalán megkeresztelik még. És Prohászka? Van magyar katolikus értelmiség hazánkban s a nagyvilágban, mely úgy gondolja, hogy neki is van nemzetmegtartó feladata. Koppánynak nincs már tábora. A hívő katolikus magyar is nagyobbára már szót ért a nem katolikusnál: nem dörögnek már egymásra, mint Pázmány meg Magyar uram. És Prohászka mire jutott? Könyvet írt róla minap Gergely Jenő, a pártállam egykori hivatalos egyháztörténet-professzora. Olyan szépet s igazat, amilyen másnak még nemigen sikerült.

Prohászka hitt egy keresztény Magyarország lehetőségében. Hitének tartalma megegyezett Szent Istvánéval, meg Pázmány Péterével: a hívő ember lelkéből megszülető politikai valósággal. Mindhárman mélyen hittek közös vallásuk Istenében, s mindhárman úgy tudták, hogy hitüket meg kell toldaniok egy karddal: István a magáéval, Pázmány a Habsburgokéval, Prohászka Ferenc-Józseféval, Horthy Miklóséval. Meg kell toldaniok, mert országot kell építeniök, s az csak karddal lehetséges. Gondoltak-e ezek hárman valaha is arra, hogy Jézus Péterrel hüvelyébe dugatta a kardot? István királynak talán nem is szóltak erről papjai. Az Intelmek, melyet az ő nevében írtak fiának, Imre hercegnek, nem tesz említést semmi ilyesmiről. Nem olvastam tanulmányt, mely középkori irodalmunkat megvizsgálta volna: jelentett-e valamelyik latin vagy magyar nyelvű szerzőnknek gondot a keresztény kardforgatás. Majd csak a reformáció előestéjén a balgaság dicséretében (1508) Erazmus fedezi fel ennek képtelenségét. De reformáció, ellenreformáció nem viszi tovább felfedezését, forgatja tovább a kardot: ha császári generális vonul be Kassára, lutheránus papokat akasztanak, ha Bethlen Gábor, akkor meg katolikusokat (Kassai vértanúk!). Pázmányról sem olvastam tanulmányt, mely beszámolt volna ezzel kapcsolatos lelkiismereti gondjairól. Gergely Jenő könyve sem tesz említést Prohászkaéval kapcsolatban ilyenről. Bizony megérdemelné életműve egy alapos vizsgálatot, hogy az, akit még a protestáns Ravasz László is a "Lélek emberének" mondott, beleütközött-e a történelmi kereszténység e fájdalmas ellentmondásába. Annál is inkább, mivel Prohászka már kortársa volt az ezen túljutó magyar nazarénusok kálváriájának, melyért a felelősséget egy "keresztény" nemzet, és egy "apostoli" király hordozta.

Itt állok hármuk árnyékában, magam is katolikusként. Én is hiszek; s abban is hiszek, hogy nekem is van nemzetmegtartó feladatom. Ugyanakkor úgy tudom, hogy addig hiszek abban, amiben hiszek, és addig gondolom, hogy nekem is van nemzetmegtartó feladatom, amíg hitemet nem toldom meg egy karddal. Ilyenként kérdezem tehát: hitemnek mi köze van akkor az ő hitükhöz? Hármuk közül Prohászka Ottokár még fogható testközelben van hozzám. Kilencedik évemben járok, amikor meghal. Nagymamám a belvárosi Magyar utcában lakott, három percre az Egyetemi templomtól. Nála tesz le apám megőrzésre 1927. április 1-én, majd siet a templomba Prohászkaát hallgatni. Utoljára tehette. Halálát követően Schütz Antal piarista húsz hónap alatt sajtó alá rendezi Prohászka műveinek 25 kötetét. Családunk könyvszekrényéből a kötetek rám szalutálnak, a piarista kisdiaákra. Kilenc évvel halála után magyartanárom a szóbeli érettségén ezt a tételt nyomja kezembe: Prohászka és az újabb kori katolikus líra. Halkan kérdezi: Készültél belőle? Rábólintok. Előző este fejem kiszellőztetendő sétálni megyek, s arra gondolok: hátha ezt a tételt kapom, s elmondom magamnak az "előadást", amit

rittientenek, ha holnap Prohászkaról, Sík Sándorról felelhetnék. Elolvastam nagydiákként a Diadalmas világnézetet. Valamit meg is értettem belőle, hiszen ez áradt apámból is, bár a húszas évek közepéig "szabad gondolkodó" volt, de aztán ő is, mint megannyi más értelmiségi, "találkozott" Prohászkaival. Hamarosan piarista reverenda kerül rám, s hét éven keresztül elől járóim az elmélkedések "pontjait" Prohászkaétól (Elméledések az evangéliumról) olvassák nekünk hajnalonta, miközben kápolnánk padjaiban térdepelünk. Legkedvesebb lelki olvasmányom ezekben az években a Soliloquia meg a Magasságok felé. Prohászka szellemi tanítványai: Schütz Antal, Sík Sándor formálják felnőt, gyakorú katolikus hitté gyermekhitemet (vigyáz rám őrangyalom, amikor átmegey a keskeny pallón - az előszobánkban függött ez a kép a falon).

Prohászkaétól formált hitemet ötvözöm egyetemista éveimben Szabó Dezsővel, Németh Lászlóval, Szekfü Gyulával, Horváth Jánossal, Sinka Istvánnal, Kodály Zoltánnal, Molnár Istvánnal. Húsz évesen 200 Pengő jutalmat nyerek a katolikusok nemzeti feladatáról írt dolgozatommal egy országos főiskolai pályázaton. Pappá szentelésem előtt, 1942 őszén pedig igent mondok egy rendtársam kapacitálására: hajlandó vagyok kimenni mellé ezredlelkésznek a Don-kanyarba. Nem kerülhetett már sor rá: Sztálingrád. A negyvenes évek közepén az Actio Catholica Központ megbízásából (hat kötetre tervezett) magyarságtudományi kézikönyvvel készülök beszámolni - Prohászka nyomában is! - hitemről: hogyan lehet felemelnünk nemzetünket. Aztán jön a történelem hidegzuhánya: az újra csak elveszített háború Rákosi Mátyásnak oszt lapot; ő emelheti nemzetünket. S ha tetszik, ha nem, tudomásul kell vennem, hogy mit is lát Prohászka meg az én hitemben a diadalmas marxizmus-leninizmus "diadalmas világnézete". Föld alá kényszerülök hitemmel, amely a Párt számára semmi más, csak "klerikális reakció". A rám figyelő fiataloknak hamarosan nem is Prohászkaét, meg magyarságtudományt kínálok, hanem Máté evangéliumát elemzem velük. De a marxizmussal találkozás után az evangélium már mást mond nekem, mint amit kispapként Prohászka nyomán elmélkedtem róla. Mit? Add, uram, hogy lássak! Szeretet az Isten! Szeressétek Elenségeiteket! - ilyesfajta címeket kapnak harminc éves koromra írásaim. Döbbenve figyelem magam. Abban a reményben nevelkedtem, hogy visszaszerezzük, amit elloptak tőlünk: az ezeréves hazát. úgy, ahogy lehet. Szent István és László s a Hunyadi János kardjával. Most kihull a kard a hitemből. Hamarosan bilincs kerül a kezemre, s "Bulányi mester, mit akar itt maga ezzel a Jézus-szereppel?" - hallom a Fő-utcán.

Bár az ávos börtön kilátástalan haláltáborában ENSZ-csapatok érkezésében reménykedünk, azért - magam sem tudom, hogyan - őrizgetem ezt a kard nélküli hitemet a rabság évtizedében is. S az erre következő szállító munkási státusom évtizedében meg is fényesítem azt. Hogyan? úgy, hogy őszbe borul már fejem, ötven év közelében járok, mire elkészül megfényesített hitem hat kötetes vallomása: Keressétek az Isten Országát! Arról vall, hogy Jézus azért jött, hogy közénk plántálja Atyja országát, a Szentháromság mintájú világot, amely nem ismer kardot és ölést, hanem csak szeretetet és ölelést. Le kell győznöm a félelmet: életfogytiglani ítéletet hagytam ott Márianosztrán, s ha újra letartóztatnak, visszakapom, amit ott hagytam. Legyőzöm, s újra tanítványokat keresek és talállok: a régieket is meg újakat is - fiatalokat, huszonéveseket. A Bokor többszörösen elítélt Éva nénije nem fél és nem habozik: újra és újra gépeli az 1200 - betűkkel sűrűn teleírt - lap terjedelmű munkát. Tizenkét indigót rak be, úgy püföli a gépet. Földalatti közösségekben vitatjuk meg a szemrontó szöveget, s nyomában a 70-es évek végétől kezdve újra benépesítik szocialista hazánk börtöneit azok, akik hisznek egy országban, amely nem ismer kardot és katonát. Nem csodálkozunk, értjük, hogy börtönben van a helyünk. Jézus megjövendölte: Üldözni fognak titeket! De csodálkozunk, és semmiképpen sem akarjuk megérteni, hogy egyházunk is üldöz minket hitünkért.

A Fő-utcán, kihallgatásaim során az egyházat rendre, mint "anyaszentegyházat" emlegetem. Az előadót ez alighanem zavarja, mert egy ízben ezt mondja: "Megnézheti magának, Bulányi mester, azt az egyházat, amit majd mi csinálunk belőle, a maga `anyaszentegyházából`" Nem hittem jóslatának. Mégis elvégezték, amit ígértek: egy frontba kerültek - hitem, hitünk ellenében - az elvtárs urak meg a bíboros urak. Sokkolt ez a tény, a magyar katolikus egyháztörténelem lapjainak egyik vagy legnagyobb gyalázata. Ma már nem sokkol, de azért nem tudom egyszerűen átlapozni. Egy Szabó Lőrinc vers strófái jutnak eszembe:

Ha tudtam volna régen, amit
ma már tudok,
ha tudtam volna, hogy az élet

milyen mocsok,

nem füttyörésznek most az uccán
ilyen vigan:
valószínűleg felkötöttem
volna magam.

Régen, mint az álmok tékozló
más fiai
azt hittem, lehet a világon
segíteni,

azt hittem: szép szó vagy erőszak
ér valamit
s az élet, ha sokan akarjuk,
megváltozik.

Ha egyszerre tudok meg mindent,
hogy itt mi van,
egész biztosan felkötöttem
volna magam

(Külömbéke 1993)

Nem kötöttem fel magam. Helyette inkább írok, amint Szabó Lőrinc is tette. Miért írok? Azért, mert ma is anyának, meg szentnek gondolom azt a közösséget, kahal-t, egyházat, melyet Jézus létbe szólított, mikor egy tucat tizenévesnek, halásznak, meg vámosnak elkezdte magyarázni az országot, amelynek ide plántálásért közénk jött. Megmentőnek gondolom azt, amit közénk ültetett. Azt gondolom, hogy magyart meg nemmagyart egyedül az tart meg, ha van anyaszentegyház, amelyben négy-öt magyar meg nemmagyar összehajol... ilyen vallású meg amolyan vallású... akik engedik, hogy tanítsa őket Jézus meg a bennük levő Lélek arra, hogy lehetséges az az ország, amelyikben nincs szükség kardra, meg katonákra. Azért írok könyvet, mert "kényszeríteni" akarom egyházunk bíboros meg nem bíboros tagjait, hogy szembesüljenek már végre egyszer - a mindenségit neki! Hogy csúnyábbat ne mondjak - azzal, hogy köztünk jártában miket beszélt az Ács, akit - legalább is hivatalból - ők is sűrűn emlegetnek. a Jézus Krisztus.

Miért, hát nem szembesülnek? Nem, bizony. A legjobb, amit gondolhatok róluk, hogy vakok, s ezért és csak ezért nincsen bűnük. Meg akarnám őket tanítani imádkozni a jerikói vak koldus imájára: Add, Uram, hogy lássak! De hát miért, s mitől vakok? Ennek kell utána mennem.

Egyelőre bűnbánat helyett a tudatos emlékezetvesztés technikájával dolgoznak. Egyik hívük a minap tanulmányt írt rólunk egy eléggé rangos külföldi folyóiratban. Így kezdi:

A 70-es években ez a vicc járta Magyarországon: "Ki volt Lékai bíboros?" - teszi fel a kérdést egy történész 2100-ban. "Kommunista kollaboráns Bulányi atya korszakában" - hangzik a válasz. Ma már aligha akad, aki érti a poént. Csak a beavatottak tudják, hogy kicsoda is Bulányi atya. Történelemmé lett - csekély jövőbeli fontossággal. Ha egyáltalán van még hatása a nagyközönségre...

És így tovább. A tudatos emlékezetvesztési stratégiába beletartozik, hogy az ilyesfajta elemzéseket külföldön jelentetik meg angolul, németül, olaszul. Ott nincs, aki - ismeretek hiányában - visszaszóljon nekik; ott úgy tájékoztatnak, ahogy akarnak. Idehaza mást csinálnak. Az új Katolikus Lexikonnak az a meg B betűket tartalmazó tenyérszerű vastag I. kötetében hiába keresné az olvasó a Bokor meg Bulányi címszavakat. Keményen dolgoznak azon, hogy ne értse senki a poént. Ennek érdekében nem engedik be könyvesboltjaikba az általam írt könyveket: ne ismerjék meg hazai katolikusaink, mit is gondolnak Jézusról azok a testvéreik, akik bilincsekbe verve éltek az elmúlt évtizedekben, miközben főpapjaik fekete Mercedeseken suhanva mentek értekezni az elvtársakkal a marxista humanizmusról, no meg a békéről. Az emlékezetvesztés érdekében gondoskodnak arról, hogy folyóiratunkat, az Érted Vagyokot se ismerhessék meg a katolikusok; ha egy plébános kirakja őket a templom kapujába, püspöke bevételi vele.

Rehabilitálhatott Róma, ők akkor sem biztosítják, hogy diplomáikban elmondhassam hitemet a katonákat nem ismerő országról, meg Jézusról. Jézus a maga zsidó vallásának

zsinagógáiban, meg a jeruzsálemi templomban beszélhetett, pedig nem volt pap, csak laikus. Legfeljebb megkérdezték tőle az akkori bíborosok fullajtárjai: "Milyen hatalommal cselekszed ezeket, és ki adta neked a hatalmat arra, hogy ilyeneket tegyél?" (Mk 11,28). A mostani bíborosok ügyesebbek: elvágják a lehetőségét annak, hogy beszélhessünk a katolikus nyilvánosságnak arról a Jézusról, akit megismertünk, s akiért bilincseket szenvedtünk. Az egyik bíboros felfüggeszti azokat, akik bizonyágot tesznek a Hegyi beszéd Jézusáról. A másik Gamálielre hivatkozik: Ha Istentől való ez a dolog... Isten majd gondoskodik róla, ha akarja, hogy szavunk hallhatóvá váljék; ő viszont minden esetre lelkiismeretbeli kötelességének tudja megakadályozni, hogy elmondhassam, amit gondolok Jézus országáról, amely nem ismer kardot, gépfegyvert, rakétát meg atombombát.

2. Strukturális eretnokség

Az első, amivel szembesülnünk kell: Honnan van ezeknek a bíborosoknak és alkalmazottaiknak az egyházban nagyobb hatalmuk, mint volt annak idején Kaifásznak? Még hozzá a második évezred végén, s a felvilágosodás után több száz évvel, amikor a szabad véleménynyilvánítást az Egyesült Nemzetek Szövetsége minden embert megillető személyi jognak deklarálta már? Sőt: amikor a hierarchia hivatkozik is erre azokkal szemben, akik az egyház szabadságát korlátozni merészlik! Hogyan van hatalma saját portáján az ellenkezőjét tenni annak, aminek isteni voltáról mindenki másnak prédikál?

A Zsinat egyházzól készült okmányának (Lumen Gentium) III. fejezete a Hierarchiáról beszél. Mindazt, amit Jézus elmondott azon a címen, hogy miként kell a tanítványoknak szolgálni azokat, akiket megnyernek Jézus ügyének, magukra alkalmazzák. Egy árva szót sem szólnak azonban arról, hogy Jézus előbb egyenként megnyerte magának a tanítványokat. Ezek hitelesnek találták őt és szavát, s ennek erejében döntöttek úgy, hogy őt hallgatják. Egyházunk hierarchiájának ezzel szemben senkit sem kell megnyernie magának. Ez a hierarchia csak van, önerejében áll fenn, függetlenül a hívők bizalmától. Az egyház tagjai - az ő "kedves híveik". Maga Jézus Krisztus rendelte őket az Isten népe, az egyház tagjai fölé - halljuk s olvassuk unos-untalan. Kérdezem: hol és mikor rendelkezett úgy Jézus, hogy Kis Pista vagy Nagy Jóska legyen a római pápa vagy a párizsi érsek? Nyilván: sehol és semmikor. Hogyan kerülnek pozícióba?

Isten kegyelméből - ők (a hierarchia tagjai) az urak. Ma, a 20. században, a népképviselő általánossá válásának idején is, amikor már csak a tőkés társaságok azok, akik azt csinálják, amit akarnak. Ki ad hatalmat a tőkés társaságoknak, hogy azt csinálják, amit akarnak? A Mammon. Magyarul: a pénz. Még magyarabban: a Sátán. De most még nem róluk szól az ének, hanem az egyház hierarchiájáról. Ma, a 20. század végén is korlátozatlan, szuverén urak. Bár korunkban a királyok is alkotmányos uralkodók már, s pl. a belga királynő felolvashatja a parlamentben azt a beszédet, amelyet az ország népének akaratából lett "elsője" (premier-je), a miniszterelnök ír meg a királynő számára. A hierarchia tagjai viszont korlátatlanok ma is, amikor a királyok korlátatlan hatalma már messze a régmúlté, s amikor buknak miniszterek, kormányok, kormányzó pártok. Minek az erejében buknak? Főleg a megújuló választások erejében, melyeken minden nagykorú állampolgár kinyilváníthatja, hogy melyik polgártársának kíván bizalmat szavazni.

Jézus ezt mondta tanítványainak: "Ti vagytok a világ világossága!" (Mt 5,14) Miért mondta ezt nekik? Csak azért, mert közöttük az a legnagyobb, aki a többiek "rabszolgája". Ebből következően "uralkodóknak" viszont csak ezt mondhatja: Ti vagytok a világ sötétsége! Hollandiában néhány éve könyvet írtak az egyházi hierarchiáról Az utolsó diktatúra címmel. Ma már századunk legnagyobb katolikus teológusai beszélnek az egyház strukturális bűnéről. Így, ahogy ma van az egyház, maga a bűn. Nem kell világraszóló teológusnak lenni, hogy ezt valaki megállapíthassa. A következőkben megmutatom azt a valóságot, melynek alapján bárki ítéletet formálhat.

Felelős kormányokról beszélünk pár százada a világban. Az egyháznak nincs felelős kormánya. Feje azt csinál az egyházzal, amit jónak lát. Miként a tőkés a tőkéjével. Az egyház jog sarkalatos alapja, hogy a pápát nem vonhatja felelősségre senki. A kormányt igen, ezért "felelős". Minden magára valamit adó társaság, nemzet tiltakozik a diktatúra ellen, amelyben a diktátor nem tartozik senkinek sem felelősséggel. Az ilyen felelőtlenektől megszabadulni csak úgy tud, ha kész kicsavarni a fegyvert kezéből s fel is akasztani, ahogyan az olaszok tették Mussolinival, s a németek is tették volna Hitlerrel, ha sikerrel jártak volna tervezett puccsaik. A nem-felelőseket felelőtlenek, minősíti, az „uralkodókat” lerázza már magáról az egyházon kívüli világ.

Az egyház alkotmánya a világ legolajozottabban működő diktatúrája. A pápa mondja meg (kinevezett tisztviselői által), hogy ki szentelhető (ordinálható) püspökké, a püspök mondja meg, hogy ki szentelhető (ordinálható) pappá. Csak ezek az ordinált (= rendelt) személyek beszélhetnek az egyház nevében: a pápa, a püspök, a pap. A nem ordinált személyek, azaz az egyház tagjainak több mint 999 ezreléke összesen annyit mondhat, hogy Ámen. Igent mondhat és engedelmeskedhetik az ordináltaknak. A pap végrehajthatja, amit rábíz a püspök. Ha viszont okoskodik, a püspök azonnal felfüggesztheti az ordinációban kapott hatalmától, azaz megvonhatja tőle a jogot, hogy az egyház nevében bármit is mondhasson. A püspöknek az a dolga, hogy képviselje egyházmegyéjében azt, amit a Vatikán rendel el neki. Ha okoskodik, a pápa azonnal felfüggesztheti őt hivatalától. Ha a pap jogtalanak minősíti püspöke felfüggesztését, panaszra mehet a pápához - az egyházjog szerint. A panaszra menő papnak a pápa soha nem ad igazat a püspökkel szemben - az egyházi joggyakorlat szerint. Ha a püspök jogtalanak minősíti a pápától kapott felfüggesztését, ezt elpanaszolhatja magának a pápának - az egyházjog szerint. A panaszra menő püspök hatására a pápa sohasem változtatja meg büntetését - az egyházi joggyakorlat szerint. (Fellebbezés helyett egyszerűbb azonnal és csak Istennek elpanaszolni a bajt!)

A püspökök és a papok ordinációval és jurisdikcióval, azaz szenteléssel és joghatósággal rendelkeznek. A szentelés el nem törölhető, de a jurisdikció bármikor megvonható - mindenféle hatályos fellebbezés, jogérvényesítési lehetőség nélkül. Világegyház vagyunk, nem nemzeti. Egy milliárd lélek felett uralkodik ilyen módon a pápa minden korlátozástól mentes, abszolút hatalommal. Csak egy pár sor, s Balassuriya nem tanít többé Sri Lankában; csak egy pár sor s Gaillot nem püspök többé Évreur-ben. A kérdés csak az, hogy ki adja ehhez a pápának a hatalmat; s mi biztosítja, hogy ezt a hatalmat ténylegesen gyakorolni is tudja.

A pápát választják. Kik? Az egyház egy milliárd tagja, a hívők, miként mi magyarok a kormányzó pártot? Á, nem! A félmilliónyi pap választja, tehát az egyház tagjaink fél ezreléke? Á, nem! A püspökök választják, tehát ötezer, a pápától kinevezett személy, az ezermilliónyi tagság fél száz ezreléke? Á, nem! Az egyházban a tagok ezen elenyészően csekély hányada sem szólhat bele abba, hogy ki legyen a pápa. Nekik sincs választási joguk. Hát akkor kinek van? Annak a ma kb. 120 személynek, akiket a maga uralkodása során a meghalt pápa kijelölt a feladatra, hogy megválasszák utódját. Ezek a személyek a kardinálisok. A latin *cardo* = ajtósarok szó továbbképzése a "kardinális"; ők azok az ajtószarkok, akikbe illesztődik az ajtószárny, hogy az aztán úgy mozogjon, ahogyan kell. Nagy-nagy méltóságukat jelzi bíbor szín ruhájuk. a vér színe... ugyan miért azé? Innen a magyar nevük: a kardinálisok a bíborosok.

Harminc-nyolcvan püspök közül, ha egy lesz bíborossá. Szemelt rizlingek. A püspök kezdetben csak segédpüspök. Az egyházi tréfa szerint abban különbözik a bilire ültetett gyerektől, hogy ez utóbbi tudja, mit kívánnak tőle. A segédpüspök nem tudja? Nem, mert az a dolga, hogy megtegye, amit a főnöke, a megyéspüspök esetenként mond neki. Ha ebben használhatónak bizonyul, akkor a pápa kinevezi őt megyéspüspöknek. Ha ebben is megállja helyét (hatékonyan hajtja végre a római központ elgondolásait), több megyéspüspöknek lesz feljebbviteli fórumává: érsekké lesz. Ha ezek között is a leghasználhatóbbnak bizonyul, akkor kapja meg a bíborosi kalapot. Egy ilyen bíboros mondta nekem, összefoglalva életútját: "Kedves Atya, én mindig csak engedelmeskedtem". (Hasonlóra próbált engem is biztatni. Nem sok sikerrel.)

Azok a kinevezett személyek, akik kijárták az engedelmeskedés legmagasabb iskoláját, kaphatják meg a bíborosi kalapot. Akik hosszú életük során a feltétlen engedelmeskedés útját választották, kapják meg úgy hatvan-hetven éves korukban az egyházjog szerint a megbízatást arra, hogy a pápa halála esetén és szigorúan a maguk köréből megválasszák a következő pápát, aki most már a maga személye iránt fogja az egyházjog erejében megkövetelni azt az engedelmességet, amelyet egy élet során maga is gyakorolt, mint az egyházon belüli boldogulás első számú és legfontosabb kellékét. Ezekből az engedelmeskedőkből lesznek a legfőbb engedelmeskedtetők, a pápák. S ezekből és egyéb engedelmeskedőkből állítják majd össze a pápák az egyház égi patrónusainak arcképcsarnokát, a szenteket, akiket természetesen a pápa ezzel megbízott hivatalnokai, bíborosok szemelnek ki "szenteknek", a pápa legfőbb szentesítését várva. (Legutóbb sikerrel indították útjára az Opus Dei, a század - negatív! - legelképezetőbb egyházi társasága alapítójának szentté avatását: már "boldog" - Belaguer atya!)

Így készülnek a pápák. Forradalom kizárva. Mondják, hogy nincs kizárva. Mondják, hogy Luciani forradalmi szándékokat táplálva titkon magában, lett bíborossá. Mit ad Isten? Pápává

választották. Harmincegy napig volt pápa. A harminckettedik napon kezdte volna el a rendcsinálást. Nem tudta elkezdni. Holtan találták ágyában. Illetékes orvost, aki megállapíthatta volna halálának okát, nem engedtek hozzá. Pedig ez az utolsó olasz koldusnak is kijár a törvény szerint. Luciani pápát enélkül földelték el. Nincs sem az egyházon kívül, sem azon belül személy vagy hatóság, aki számon kérhetne ezért akárkit is az egyházban. Ezért sem. Nagy tanulság ez minden utána jövő pápának, aki nem akarja, hogy pápasága harminckettedik napján holtan találják ágyában – meg nem állapított halálok következtében. A pápa nem módosíthat az adott "alkotmányon". Ha megpróbálná, belehalna. Van erről egy világirodalmi értékű színdarab is: Egy jámbor keresztény kalandja. Nem mai, hanem 13. századi történet. Ignazio Silone műve, Nemeskürty István le is fordította. A Világszínpad 2 kötetben meg is jelent. Már harminc éve hiába várja, hogy előadja valamelyik színházunk. Megnézném. Talán néhányszor telt házak mellett is játszanák.

Zsinatot összehívhatnak a pápák, és csak a pápa hívhat össze zsinatot. Ha más vetemednék erre, csak törvénytelen zsinatot tudna összehívni - az egyházjog hatályos megállapítása szerint. Ha a zsinat ideje alatt hal meg a pápa, a zsinat abban a pillanatban - ipso facto -, azaz minden külön rendelkezés nélkül és azonnal fel van oszlatva. A zsinaton a püspökök véleményét nyilváníthatnak, de ötezer püspök sem szavazhat meg olyasmit, amit a pápa nem tart helyesnek. Az egy szavazat többet ér mint az ötezer. Papa super concilium! Az ellenkezője - eretnokség! Jaj, annak, aki ezt kétségbe vonja. A 999 ezrelékbe tartozók, a "hívek", ugyan megtehetik következmények nélkül; összesen annyi történik ezzel, hogy eggyel kevesebb lesz, aki Áment mond. Kit zavar ez? Az egyházi diktatúrát biztosan nem. Ha ordinált személy vonná kétségbe, azonnal a laikusok között találná magát...; "degradálnák" - a hivatalos jogi kifejezés szerint.

Az ordinált személyek teológiát tanultak ifjúságukban, s az egyháztól kapják ellátásukat. Ha menet közben arra gondolnak, hogy kiszállnak ebből a diktatúrából, ott állnak érett férfikorukban megfürödve. Mért nem akarnak kiszállni korábban? Nincs okuk rá. Hét évig tanulták, mire megtanulták, hogy ez az egyházrend az Atyaisten, Jézus Krisztus és a Szent Lélek feltétlen akarata az emberiség üdvözítésére. Ha ezt nem sikerül hét év alatt megtanulniok, nem lesznek ordinálva. Megették, amit tanítottak nekik. Alighanem őszintén. A szeminárium "hortus conclusus", zárt kert, melyből az elől járók igyekeznek kiszűrni mindent, ami elterelhetné a kispapokat attól, hogy megtanulják az értelem és az akarat vallásos engedelmisségével fogadni mindazt, amit tanáraik, nevelőik mondanak nekik. Lelkes fiatal valójuk, személyiségük egésze rááll, hogy azonosodjanak ezzel a rendszerrel. Ha valamelyiküknek évtizedek múltán sikerül ennek hálójából kitépnie magát az élet kemény pofonjai s tapasztalataik hatására, egzisztenciálisan ott áll megfürödve. Kevesen kockáztatják egzisztenciájukat. S mit érnek el vele, ha kockáztatnak, saját egzisztenciájuk tönkretételén kívül? Semmit. A kutya ugat, a karaván halad. Eggyel kevesbítették a papok számát. A harmadik világ szegényei-nyomorultjai bőven ontják a papi hivatásokat. Európában is voltak bőven, amíg voltak olyan társadalmi rétegek, amelyekben a papi hivatás volt az egyetlen lehetőség elszakadni a tehén farától.

Nincs forradalmi szituáció, mert nincs forradalomra kész nép. Az ordináltak sorából biztosan nincs. S a 999 ezrelékből, az egy milliárdból, a hívőkből? Néhány jómódú északatlanti polgár s polgárnő megengedheti magának a rebbeliskedő megnyilatkozásokat. Döntő többségüket viszont lefoglalja az egzisztencia kemény szolgálata, s papipari szolgáltató vállalatnak tekintik az egyházat: legyen, aki megkereszteli a gyereket, gondoskodik a házasságkötés templomi pompájáról, meg segít tisztességgel eltemetni halottait. Egy ennél szűkebb réteg még rábízta a papokra kisgyermekük erkölcsi nevelését is.

A jelenlegi pápát a világ katolikus közvéleménye alig elviselhetően konzervatívnak ítéli. Egy amerikai teológiai professzor (Reese) írja tanulmányában (Mérleg 97/4): könnyen lehet, hogy a következő pápa még konzervatívabb lesz. Miért is ne lehetne? A választást majdan megejtő bíborosokat már alighanem mindet a jelenlegi (már húsz év óta uralkodó) pápa nevezte ki. Nyilván csak megbízhatókat: magánál is konzervatívabbakat.

Amikor az I. Vatikáni Zsinaton IX. Piusz elhatározta, hogy dogmává teszi a pápai tévedhetetlenséget, a teológus püspökök egy csoportja elhagyta az egyházat. Ezek az ókatolikusok. A katolikusok egy ezred részét sem teszik ki. Hány hívőt érdekel, hogy a pápa tévedhetetlennek deklaráltatja magát? A szolgáltatásokat megkapják akkor is, ha tévedhetetlen; akkor is, ha nem az. Nincs remény? Minden hiábavaló? Azt teszik, amit akarnak? Remény mindig van. Jézus mondta a magát, s elment a Golgotára. Ma ez a hierarchia már csak felfüggeszt és kiközösít. Pár százada még

gyilkolt: elégette a máglyán a másképpen gondolkodókat. Folyik a vita: százezreket égetett-e el vagy csak kevesebbet?

Egyetlen lehetőségünk: mondani azt, amit Jézustól tanulunk. igéinek örök az érvénye. Miért? Mert azok igaza bele van írva az emberi természetbe. Isten mindörökké nem csúfolható meg. Ha a polgárok, azaz a társadalom tagjai eljutottak odáig, hogy hozzászólhatnak ahhoz, hogy ki kormányozza őket, nem lehetetlen, hogy ugyanezek a polgárok egyháztagi minőségükben is célt érhetnek egyszer. Persze ebben a minőségükben nehezebb a dolguk. Polgárként megostromolhatták a Bastille-t, lefejezhették XVI. Lajost, kivégezhették az arisztokráciát. Fontos volt nekik. Nem tudtak élni e hierarchia miatt, mert elvette tőlük a levegőt, a mindennapi kenyeret. Az egyházi hierarchia jelentősége kisebb. Ha azt játssza, amit játszik, hát játssza! De nélkülük. Folyik a kivonulás. Ennek ellenére nyugati haladó körök jelszava: Nem kilépni, hanem fellépni! A kis Ausztriában összeszednek egy millió aláírást e hierarchikus virsraft ellen. Mire mennek? Szóba se állnak velük, vagy kiokítják őket, mint a gyerekeket.

Lehet ezt csinálni. Csakhogy a végén nem marad más, mint a papipari vállalat kinevezett tisztségviselő gárdája - egyre fogyatkozó hívővel. Persze, a hierarchia számára ez se végső baj. Az egyház már rég nem abból él, amit a `hívők fizetnek papjaiknak. Hanem miből? Államsegélyből - a trón és oltár szövetségének erejében. No meg abból, hogy maga is tőkés társaság. Ebben aztán végleg nincs beleszólása "Isten népének". Dupla okon. Mert ebbe a polgárnak sincs beleszólása, ti. A tőkés tőkésébe. Ez a másik ok. Az egyiket elmondtam már.

Nem titkokról lebbentettem fel a fátylat. Tudja mindezt jól a hierarchia; még az érdeklődőbb hívek is tudhatják. Nem fojtogatja a pápát, az ordináltakat ez a valóság? Lehetetlen, hogy ne nyomassza őket, hiszen Isten teremtményei, van lelkiismeretük, személyiségek, s népképviselési jogú társadalomban élnek. Hogy bírják ki? Azzal nyugtatják meg magukat, hogy elhiszik, amit tanultak és tovább tanítanak: misztériumot, hittitkot őriznek ők, melyet maga Isten bízott rájuk, s ezt nem szolgáltatathatják ki demokráciának, leszavazásnak. Jó. Azaz hogy nagyon is rossz elitizmust varnak Isten nyakába. Képtelenek szabadulni szemléletüktől. De mivel nyugtatják meg magukat, ha egyszer ennek az "isteni" feladatnak a szolgálatában gyilkoltak is? Hogy gyilkolták azokat, akikre az emberiség közmeggyőződése a legnagyobb tisztelettel tekint? Hogy ezt a gyilkolást csak akkor hagyták abba, amikor "a világ fiai" elvették tőlük a lehetőséget a további gyilkolásra? Mivel nyugtatják magukat, hogy a szovjet diktatúra módszereit használták és használják a legutóbbi időkig a másképpen gondolkodók elhallgattatására?

Mintha nem tudnának már tovább nyugodtan aludni. Különös dolog történik napjainkban. A pápa a második évezredfordulót bocsánatkéréssel kívánja emlékezetessé tenni. Szándéka méltán kelt a Vatikánban megrökönyödést. Mi lesz a tévedhetetlenséggel? - kérdezik a méltán aggodalmaskodók. Nem vághatunk elébe az eseményeknek. Nem tudhatjuk, képes-e a hierarchia őszintén megvallani, mi folyik az egyházban, amióta elfogadta Konstantintól az államvallási szerepkört, amióta berendezkedett fegyveres hatalomként is. Nem zárom ki a lehetőségét az őszinte tényfeltárásnak, bár nem tartom valószínűnek. Csak egyről vagyok bizonyos: abban a strukturális eretnkségekben, amelyet felvázoltam, egyszerűen képtelen lesz mást csinálni a hierarchia a bocsánatkérés után, mint amit előtte is tett. Gyártani fogja önműködően továbbra is azt, ami miatt majd megint bocsánatot kérhet.

A rosszul gombolt mellényt ki kell gombolni. A felelősséget meg kell osztania ahhoz, hogy felelősen viselkedhessék. Fel kell zárkóznia evilág fiainak erkölcsi szintjéhez: népképviselési egyházat kell csinálnia. Rá kell bízni Isten és Jézus ügyét az emberre, akit Isten csak azért teremtett meg, hogy az képviselje Isten és Jézus ügyét. Isten nem átabotában dolgozott. Az ember alkalmas arra, amire megteremtette. Meg kell szüntetni a két osztályú egyházat, amelyben vannak nagykorúaknak tekintett kinevezett - sőt, fizetett, eltartott személyek, valamint kiskorúaknak tekintett "hívek", akiknek csak annyi a feladatuk, hogy fizessenek és engedelmességedjenek. A "rendi" világot fel kell váltania végre az egyházban is a "polgárinak". S ha erre a hierarchia képtelen? Akkor?

Marad, hogy "Ég és föld elmúlnak, de az én igéim el nem múlnak". Jegenyefák nem nőnek az égig. Isten malmai lassan, de örölnek. Ha a hierarchia sokáig késlekedik rabolt jogainak feladásával, még borzalmasabb károkat okoz majd: egyre teljesebbé váló hitetlenséget és érdektelenséget a "hívek" körében. Jézus útja és áldozata legyőzött már sok istentelenséget. Azon is segíthet, hogy a hierarchia kiszabadítsa magát abból a hurokból, amelybe maga húzta bele magát évszázadok teológiájával.